

FAMILJEUTBILDNING

Familjeutbildning har mycket synbara effekter. Det finns till exempel barn som, innan deras mamma kom till centret, brukade lämna klassrummet eller somna mitt i lektionen... Och nu, jag vet inte om det beror på att mamman finns här som referenspunkt eller på att hon även är intresserad av utbildningen, är det istället "Titta mamma..." (...) "Titta vad jag har gjort!", "Ser du hur bra jag har uppfört mig?" "Fråga Conchi hur duktig jag har varit" (...). Det har verkligen skett en förändring¹.

Familjeutbildningen stöds av en pedagog.

¹ Flecha, A. (2012), "Family Education Improves Student's Academic Performance: Contributions from European Research", *Multidisciplinary Journal of Educational Research*, 2(3), 301-321. doi:10.17583/remie.2012.438. <http://www.hipatiapress.info/hpjournals/index.php/remie/article/view/remie.2012.16>, s. 315.

FAMILJEUTBILDNING

BAKGRUND

Familjeutbildning är en av de **framgångsrika utbildningsåtgärderna** inom forskningsprojektet ***Includ-ed. Strategies for inclusion and social cohesion in Europe from education*** om utbildning som strategi för inkludering och social sammanhållning i Europa (Europeiska kommissionen, sjätte ramprogrammet, 2006–2011). I *Includ-ed* analyserades både pedagogiska strategier som bidrar till att undanröja ojämlikhet och främja social sammanhållning och strategier som leder till social utestängning. Särskild tonvikt lades på utsatta och marginaliserade grupper. De framgångsrika utbildningsåtgärder som stöder utbildning av elever i riskzonen har **universella komponenter som har visat sig vara överförbara** i mycket varierande sammanhang, vilket leder till goda skolresultat. Familjeutbildning används för att förbättra utbildningen för barn och ungdomar i olika sammanhang i världen.

Tack vare de framgångsrika utbildningsåtgärder som presenterades vid två internationella konferenser vid Europaparlamentet i Bryssel har tusentals barn i hela Europa förbättrat sina resultat, och därmed ökat sina möjligheter att fortsätta sin skolgång på ett framgångsrikt sätt. De sociala och politiska verkningarna av projektet har lett till att Europeiska kommissionen har tagit med det i förteckningen över de tio forskningsprojekt som har störst genomslagskraft i Europa. *Includ-ed* är det enda projektet inom samhällsvetenskap och humaniora som ingår i förteckningen.

Familjeutbildning baseras på tidigare teorier och forskning som redan har visat att främjande av kulturell och utbildningsrelaterad interaktion mellan elever och socialarbetare, och framför allt med familjemedlemmar, förbättrar elevernas resultat. Vissa familjeutbildningsprogram och program för samhällsengagemang som främjar utbildningsmässig och kulturell interaktion har lett till att elever vars familjer endast har ett fåtal böcker hemma, eller där utbildningsnivån är låg, når utmärkta skolresultat.

I enlighet med framstående vetenskapliga metoder för inläring bygger familjeutbildning på ett dialogbaserat tillvägagångssätt för lärande², vilket betyder att lärandeprocesser främjas genom dialoger som är *jämlika* och som erkänner och bygger vidare på varje människas *kulturella kunskaper*. De strävar efter att uppnå *förändring*, stärker dialogens *instrumentella dimension*, bygger på *solidaritet*, fungerar som källor för att *skapa mening* och främjar *lika värde oavsett bakgrund*.

Familjeutbildning kan användas som en oberoende metod men genomförs också i **skolor som lärgemenskaper** tillsammans med andra framgångsrika utbildningsåtgärder såsom dialogbaserade litterära träffar och interaktiva grupper. Lärgemenskaper är ett projekt där hela skolan deltar för att försöka minska andelen unga med högst grundskoleutbildning och förbättra skolresultaten och den sociala sammanhållningen med hjälp av framgångsrika utbildningsåtgärder. Till följd av de förbättringar som uppnåtts i dessa skolor rekommenderar EU-kommissionen och Europarådet att man överväger *skolor som lärgemenskaper* som ett sätt att minska andelen unga med högst grundskoleutbildning och förbättra utbildningsresultaten.³

² Aubert, A., Flecha, A., García, C., Flecha, R. & Racionero, S. (2008), *Aprendizaje dialógico en la sociedad de la información*. Hipatia, Barcelona. Flecha, R. (2000), *Sharing Words: Theory and Practice of Dialogic Learning*. Lanham, M. D: Rowman & Littlefield.

³ Meddelande från EU-kommissionen (januari 2011), *Insatser till förmån för elever som lämnar skolan i förtid: ett viktigt bidrag till strategin Europa 2020*.

HUR FUNGERAR FAMILJEUTBILDNING?

Familjeutbildning består av familjer och andra personer i lokalsamhället som är engagerade i olika lärandeverksamheter i skolan. Lärandeverksamheterna kan vara mycket olika. Det enda villkor som måste uppfyllas är att verksamheterna **definieras** (innehåll, organisation samt schema) **av deltagarna själva för att säkerställa att programmet direkt tillgodoser deras behov och intressen** och att de är **inriktade på dialog**. Familjeutbildningsprogrammen kan se mycket olika ut.

Två exempel på familjeutbildningsprogram som genomförs i skolor:

Läs- och språkundervisning för invandrarfamiljer.

Denna familjeutbildningsverksamhet i skolor inbegriper lektioner på invandrarfamiljernas hemspråk. Dessa lektioner hjälper mammor, pappor och andra släktingar att förbättra sina språkkunskaper. Det ger dem möjlighet att, å ena sidan, förbättra sin förmåga att kommunicera utanför den egna gruppen och få tillgång till olika sociala miljöer som t.ex. sjukvård och arbete. Å andra sidan ges de möjlighet att delta i sina barns lärande i såväl klassrummet som i hemmiljön. Dessa kurser samordnas av frivilliga, alltid som en följd av deltagarens egen begäran.

Dialogbaserade litterära träffar. Dialogbaserade litterära träffar är en pedagogisk och kulturell verksamhet där människor som inte har akademisk bakgrund, till och med människor som aldrig tidigare läst en bok, tillsammans läser och diskuterar litterära klassiker. Det kan röra sig om författare som Tolstoj, Shakespeare, Homeros, Kafka, Sofokles, Cervantes, Zola och Orwell för att nämna några. Dialogbaserade

litterära träffar bryter mot föreställningar om att familjer med låg socioekonomisk status eller minoritetsbakgrund inte kan vara intresserade av klassisk litteratur. Här ser vi t.ex. arabiska mödrar i en spansk skola i färd med att läsa *La casa de Bernarda Alba* av Federico García Lorca.

Familjemedlemmar och andra personer i lokalsamhället som deltar i verksamheter av detta slag **främjar både sitt eget och sina barns lärande**. Detta är möjligt eftersom instrumentell inlärning är central i denna verksamhet, som tillgodoser deltagarnas behov och önskemål. Utbildningsnivån ökar i familjerna i de skolor där den genomförs. Som ett resultat omvandlas deras familje- och

utbildningsmässiga sammanhang och samspelet dem emellan, och därigenom förbättras även elevernas lärande.

Barnens läroplaner i dessa skolor skiljer sig inte från andra skolor, eftersom verksamheterna inte är inriktade på barn utan på vuxna. Familjeutbildningen stärker dock mycket av det kursinnehåll som barnen lär sig i skolan. Familjeutbildning, liksom andra framgångsrika utbildningsåtgärder, är avsedda att bryta "Matteuseffekten" som innebär att de som har större svårigheter får mindre. Här ges det bästa till alla, och framför allt får de som har sämre förutsättningar ett utbildningsinnehåll på hög nivå.

Familjemedlemmar och andra personer i lokalsamhället beslutar när de ska delta i familjeutbildning, vilken typ av verksamhet som ska genomföras och hur schemat ska se ut. Frivilliga som ansvarar för familjeutbildningsverksamheterna ser till att de utvecklas på ett tillfredsställande sätt. Detta sker i samarbete med skolans rektor eller med andra deltagande ledningsorgan som exempelvis blandade kommittéer bestående av lärare, familjer och andra personer i lokalsamhället. Bedömningen av verksamheten, inklusive justeringen utifrån deltagarnas behov av stöd, baseras på dialogbaserade processer för bedömning och avtal som rör lärande mellan volontärerna och deltagarna.

Att genomföra familjeutbildning medför inga extra kostnader för skolorna eller eleverna, och skolorna får ingen extra finansiering för att genomföra dem. Familjeutbildning **mobiliserar dock resurser som redan finns tillgängliga inom skolvärlden – framför allt personer i lokalsamhället och familjerna själva – för att förbättra alla elevers lärande**. Eftersom familjeutbildning utvecklas med hjälp av resurser som redan finns tillgängliga är det en hållbar utbildningsåtgärd.

BEHOV/UTMANINGAR SOM ÅTGÄRDAS

- Närvaro och fullföljande av utbildningen
- Minskning av uppförandeproblem
- Motivation för lärande
- Läranderesultat
- Mångkulturell samexistens
- Öka familjers utbildningsnivå
- Möjlighet för familjemedlemmar och andra personer i lokalsamhället att engagera sig i skolarbetet
- Förhållandet elever-familjer-skola
- Samordning hem-skola om barns utbildning

INSATSNIVÅ

Familjeutbildning är öppen för alla vuxna som vill förbättra sin utbildning. Den riktar sig framför allt till familjemedlemmar med låg utbildningsnivå eller invandrarfamiljer som inte kan värdlandets språk. Familjeutbildning kan genomföras i skolor på många olika nivåer, inom förskoleverksamhet och barnomsorg såväl som på grundskole- och gymnasienivå. De skolor som genomför

familjeutbildning kan vara offentliga eller privata, religiösa eller icke-religiösa och de kan vara belägna i fattiga områden lika väl som i medelklass- och överklassområden.

INSATSENS INTENSITET

Insatsens intensitet avgörs i varje fall av deltagarna, utifrån deras utbildningsbehov och deras möjligheter att delta (med hänsyn till arbete, familj och andra ansvarsområden).

RESULTAT

Några av familjeutbildningens främsta resultat⁴ är 1) bättre skolresultat (inlärningsresultat), 2) hela lokalsamhällets deltagande i lärandet och skolan, 3) minskad frånvaro och färre unga med högst grundskoleutbildning.

Mediterrani-skolan (Tarragona – Katalonien, Spanien) ligger i området Campclar i utkanten av staden Tarragona. När petrokemiska företag började etablera sig på orten och invandrare flyttade dit på 1960-talet ökade befolkningen och därmed behovet av nya skolor. Mediterrani-skolan öppnade i februari 1982. På senare tid har Mediterrani-skolan, i ett område med två skolor, fått rykte om sig att vara en skola där eleverna saknar studiemotivation. Omkring 60 % av eleverna är romer och 35 % är muslimer, och andelen elever som lever i svår fattigdom är hög.

I denna skola var barnens läs- och skrivkunnighet tidigare låg. Sedan man började med familjeutbildning har lektioner i läs- och skrivkunnighet anordnats av frivilliga för elevernas mammor och pappor. Effekterna på lärandet är mycket tydliga i de yngsta klasserna. Andelen elever som lär sig **läsa och skriva** under förskoleutbildningen (vid 5 års ålder) ökade med 58,95 procentenheter från läsåret 2011-2012 till läsåret 2014-2015.

Läsåret 2011-2012	Läsåret 2014-2015
21,05 %	80 %

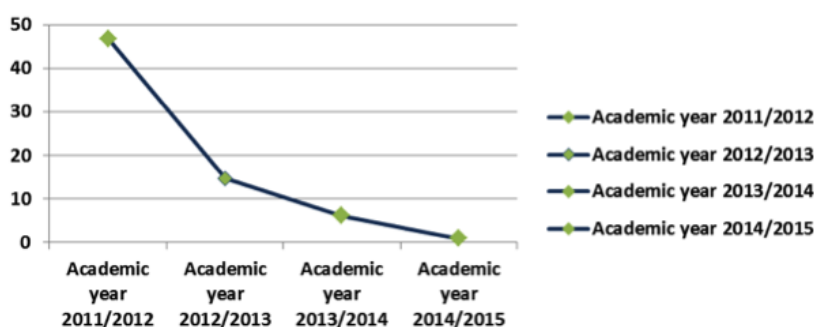
Andel 5-åriga elever som lär sig läsa och skriva under förskoleutbildningen (2011-2012 och 2014-2015). Källa: uppgifter från skolan.

Skolan hade tidigare också mycket hög frånvaro. Så var fallet fram till läsåret 2012-2013 när skolan blev en lärgemenskap och började genomföra framgångsrika utbildningsåtgärder, däribland familjeutbildning, vilket gjorde att trenden vände. Diagrammet nedan visar **att frånvaron minskade**

⁴ De kvantitativa uppgifterna kommer från en skola som genomför flera framgångsrika utbildningsåtgärder och därför kan effekterna av enbart familjeutbildningen inte särskiljas. Ju fler framgångsrika utbildningsåtgärder som genomförs, desto större förbättringar kommer skolan att uppnå.

från 46,52 % under läsåret 2011-2012 till 0,94 % under läsåret 2014-2015.

Andelen inskrivna elever med regelbunden frånvaro			
	Morgon	Eftermiddag	Medel
Läsåret 2011/2012	40 %	53,45 %	46,72 %
Genomförande av framgångsrika utbildningsåtgärder (familjeutbildning m.fl.)			
Läsåret 2012/2013	10 %	19,35 %	14,67 %
Läsåret 2013/2014	5,37 %	6,79 %	6,08 %
Läsåret 2014/2015	1,26 %	0,63 %	0,94 %

Elevfrånvaro (mellan 2011-2012 och 2014-2015). Källa: uppgifter från skolan.

På Mediterrani-skolan märker man av ett **ökat familjedeltagande**. Under 2012-2013 deltog 22 familjemedlemmar i sex olika familjeutbildningsverksamheter i skolan. Under läsåret 2014-2015 deltog 19 muslimska mödrar i en kurs i muntlig spanska och 25 mödrar i en kurs i skriftlig spanska. Familjemedlemmarnas **aktiva deltagande** och deras intresse för utbildning **undandröjer förutfattade meningar** om invandrades intresse för och framgångar inom utbildningen. Förutom att bidra till att förbättra deras personliga kunskaper, hjälper familjeutbildningen deltagarna att **erhålla officiella intyg**. Så var det till exempel för två romska mödrar som deltog i kursen för att få ett intyg över instrumentell inläring: båda lyckades och fick intyget.

Erfarenheter från andra skolor visar liknande resultat. En person med ansvar för utbildningsadministration reflekterar över familjeutbildningens effekter på såväl familjemedlemmar som elever:

Resultaten gynnade inte bara föräldrarna utan var förstås också till glädje för barnen eftersom föräldrarnas självkänsla växte, deras förmåga att relatera till barnen ökade, förmågan att

hantera relationer, att faktiskt kunna läsa för sina barn... de fick det självförtroende och de kunskaper som behövs för att kunna göra det⁵.

Lärare reflekterar över fördelarna för eleverna:

(...) när de ser sina mammor, eftersom vissa av dem [mammorna] kommer till skolan för att lära sig läsa eller skriva, stannar de och är med på lektionerna. Det motiverar dem [eleverna].

På personalmöten har vi ibland diskuterat det faktum att vissa familjer som deltar i lektionerna... Ja, tidigare gjorde eleverna aldrig sina läxor, men det gör de nu⁶.

På grund av de positiva resultaten har antalet skolor som genomför familjeutbildning ökat kraftigt sedan 1990-talet. För närvarande genomförs familjeutbildning i över 200 skolor i Europa och i över 300 i Latinamerika.

HÄNVISNINGAR

- Diez, J., Gatt, S., & Racionero, S. (2011), "Placing Immigrant and Minority Family and Community Members at the School's Centre: the role of community participation", *European Journal of Education*, 46(2), 184-196. doi:10.1111/j.1465-3435.2011.01474.x. <http://onlinelibrary.wiley.com/doi/10.1111/j.1465-3435.2011.01474.x/abstract>
- Flecha, A. (2012), "Family Education Improves Student's Academic Performance: Contributions from European Research", *Multidisciplinary Journal of Educational Research*, 2(3), 301-321. doi:10.17583/remie.2012.438. <http://www.hipatiapress.info/hpjournals/index.php/remie/article/view/remie.2012.16>
- Flecha, R. (2015). *Successful Educational Action for Inclusion and Social Cohesion in Europe*. Springer Publishing Company. http://link.springer.com/chapter/10.1007/978-3-319-11176-6_4
- Flecha, R., & Soler, M. (2013), "Turning difficulties into possibilities: engaging Roma families and students in school through dialogic learning", *Cambridge Journal of Education*, 43(4), 451-465. doi:10.1080/0305764X.2013.819068. http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/0305764X.2013.819068#.VcthCPI_Oko
- Garcia, I. & Ríos, O. (2014), "Participation and family education in school: Successful educational actions", *Studies in the Education of Adults*, 46(2), 177-191. Hämtad från <http://www.ingentaconnect.com/content/niace/stea/2014/00000046/00000002/art00005>

⁵ Flecha, A. (2012), "Family Education Improves Student's Academic Performance: Contributions from European Research", *Multidisciplinary Journal of Educational Research*, 2(3), 301-321. doi:10.17583/remie.2012.438. <http://www.hipatiapress.info/hpjournals/index.php/remie/article/view/remie.2012.16>, s. 314.

⁶ Flecha, A. (2012), "Family Education Improves Student's Academic Performance: Contributions from European Research", *Multidisciplinary Journal of Educational Research*, 2(3), 301-321. doi:10.17583/remie.2012.438. <http://www.hipatiapress.info/hpjournals/index.php/remie/article/view/remie.2012.16>, s. 313.

- García, R., Girbés, S., & Gómez, G. (2015), *Promoting Children's Academic Performance and Social Inclusion in Marginalized Settings: Family and Community Participation in Interactive Groups and Dialogic Literary Gatherings*. I L.D. Hill., F. J. Levine, *World Education Research Yearbook 2015* (i tryck). Routledge, New York.
- Gatt, S., Ojala, M., & Soler, M. (2011), "Promoting social inclusion counting with everyone: Learning Communities and INCLUD-ED", *International Studies in Sociology of Education*, 21(1), 33–47 <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09620214.2011.543851>
- Herrero, C., & Brown, M. (2010), "Distributed cognition in community-based education", *Journal Of Psychodidactics*, 15(2), 253-268. doi:10.1387/RevPsicodidact.816. <http://www.ehu.eus/ojs/index.php/psicodidactica/article/view/816>
- INCLUD-ED Consortium (2009), *Actions for success in schools in Europe*. Europeiska kommissionen, Bryssel.
- Mircea, T., & Sordé, T. (2011), "How to turn difficulties into opportunities: drawing from diversity to promote social cohesion", *International Studies in Sociology of Education*, 21(1), 49–62. <http://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/09620214.2011.543852?journalCode=riss20>
- Oliver, E., de Botton, L., Soler, M. & Merrill B. (2011), "Cultural intelligence to overcome educational exclusion", *Qualitative Inquiry*, 17 (3), 267-276. <http://qix.sagepub.com/content/17/3/267.short>

YTTERLIGARE UPPLYSNINGAR

Presentationsvideo om Includ-ed: <http://creaub.info/included/2012/03/18/mediaresource/>

KONTAKTUPPGIFTER

CREA. Community of Researchers on Excellence for All.

E-post: crea@ub.edu

Webbplats: <http://crea.ub.edu>